

УДК 657:65.012.8

РОЛЬ ОБЛІКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Констатовано, що сучасні умови господарювання зумовлюють підприємства формувати та забезпечувати ефективне функціонування системи економічної безпеки підприємства. Визначено, що формування концепції економічної безпеки є невід'ємною складовою загальної стратегічної концепції діяльності будь-якого підприємства. З цього погляду запропоновано під економічною безпекою підприємства розуміти такий стан підприємства, який забезпечує захищеність його інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечує реалізацію місії, цілей, максимізацію прибутку та його стійкий розвиток. Економічну безпеку підприємства забезпечує ефективне функціонування обліково-аналітичної системи підприємства, яка допомагає визначати ризики та загрози в діяльності підприємства, його проблеми та скорегувати діяльність підприємства до того моменту, доки ці проблеми переростуть у кризову ситуацію і негативно вплинуть на економічну безпеку підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, бухгалтерський облік, внутрішній контроль, облікова політика підприємства.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання зумовлюють підприємства задуматися про формування та забезпечення системи економічної безпеки підприємства. Формування концепції економічної безпеки нині є невід'ємною складовою загальної стратегічної концепції діяльності будь-якого підприємства. В сучасних умовах господарювання результативність фінансово-господарської діяльності підприємства залежить від якості, достовірності та своєчасності інформації, яка створюється на самому підприємстві та надходить до нього ззовні. Забезпечення виконання даної умови дозволяє коректно визначити основні економічні та правові умови господарювання кожного підприємства, контролювати та ефективно використовувати наявні ресурси. Тобто розвиненість інформаційної складової прямо впливає на ефективність управління підприємством.

В даному контексті бухгалтерський облік як інформаційна система надає можливість формування об'єктивної інформації про господарюючий суб'єкт та забезпечує користувачів інформацією про реальну модель фінансово-господарської діяльності економічних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні питання методології, теоретичного та практичного обґрунтування доцільності і необхідності бухгалтерського обліку в контексті забезпечення економічної безпеки функціонування діяльності економічних суб'єктів розглядали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: М.І. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, І.М. Вигівська, Л.В. Гнилицька, Л.М. Кіндрацька, Я.Д. Крупка, І.О. Макаренко, Ф. Найт, М.М. Орищенко, М. Пушкар, Г.В. Савицька, Я.В. Соколов, В.С. Терещенко, М.Г. Чумаченко.

Метою написання даної статті є дослідження значення бухгалтерського обліку як інформаційної системи, у формуванні системи економічної безпеки підприємства; визначення основних завдань, функцій, які виконує облік в аспекті забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека підприємства є головною умовою для успішного його функціонування в сучасних складних та мінливих умовах господарювання. Поняття економічна безпека розглядалась

різними вченими, але на практиці ще не існує єдиного загального визначення щодо її сутності. В ході дослідження виділено основні підходи до визначення терміну «економічна» безпека. Так, одна група авторів розглядає економічну безпеку через призму ефективного використання ресурсів підприємства. Представником даної групи вчених є З.С. Варналії, який вважає, що під економічною безпекою слід розуміти «забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів» [4].

Інші вчені вважають, що під економічною безпекою слід розуміти стан розвитку підприємства, при якому забезпечується захищеність його діяльності та інтересів. У підтримку наведемо визначення запропоноване Д. Шалагінім, який зазначає, що під економічною безпекою слід розуміти стан, у якому забезпечується мінімальний негативний вплив внутрішніх і зовнішніх загроз на діяльність та економічний результат підприємства [8]. В.В. Шликов визначає економічну безпеку, як стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних та потенційних джерел небезпеки або економічних загроз [9]. Інші вчені розглядають дане визначення з позиції стану виробничої системи [2].

Отже, проаналізувавши визначення даного терміну можна зробити висновок, що економічна безпека – це такий стан підприємства, який забезпечує захищеність його інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечує реалізацію місії, цілей та максимізацію прибутку та стійкий розвиток.

Підвищенню рівня економічної захищеності підприємства сприяє якісно сформована та функціонуюча інформаційна система, яку формує бухгалтерський облік. Л.В. Гнилицька зазначає, що сучасна система економічної безпеки висуває обґрунтовані вимоги щодо формування достовірної інформації, яка б виступала підґрунтям у забезпеченні заходів, спрямованих на упередження загроз внутрішнього та зовнішнього середовища [5].

Отже, забезпечення економічної безпеки підприємства досягається за рахунок усунен-

ня внутрішніх та зовнішніх загроз, що обумовлені існуючими ризиками, а також грамотного та ефективного управління. Бухгалтерський облік, як елемент системи економічної безпеки підприємства, є основним процесом при переробці, аналізі та систематизації даних фактів господарської діяльності підприємства. Бухгалтерський облік, як інформаційна система, надає можливість формування об'єктивної інформації про господарюючий суб'єкт та забезпечує користувачів інформацією про реальні моделі фінансово-господарської діяльності економічних суб'єктів.

На підтвердження сказаних слів професор Ф.Ф. Бутинець говорить про те, що: «без бухгалтерського обліку неможливе функціонування жодного підприємства, оскільки ефективності господарювання неможливо досягти без належного інформаційного забезпечення» [3].

М. Пушкар зазначає, що економічна безпека не лише захищає підприємство від внутрішніх та зовнішніх загроз, а й передбачає розробку концепції на вищому адміністративному рівні управління підприємством. Одним з основних блоків економічної безпеки є інформаційна безпека, яка визначає рівень розвиненості інформаційної безпеки, обсяг інформаційних ресурсів для управління та сигналізує про можливі фактори негативного впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на фінансово-господарську діяльність підприємства [7].

Можна зробити висновок, що підприємство спроможне досягнути економічної динаміки лише за умов створення потужного інформаційного забезпечення, яке формує саме система бухгалтерського обліку.

Формування якісної інформації можливе тільки в умовах тісної взаємодії бухгалтерської служби з іншими структурними підрозділами підприємства. Саме тому керівництву підприємства слід регламентувати порядок встановлення горизонтальних зв'язків, рух інформації між структурними підрозділами та бухгалтерією підприємства.

Структура обліково-аналітичної системи є суто індивідуальною. Вона створюється,

та корегується під потреби кожного підприємства та визначається такими факторами:

- інформаційною потребою управлінського ланцюга;
- діючою нормативно-правовою базою у сфері бухгалтерського обліку;
- рівнями формування інформації (підприємство, підрозділ).

Нині існуюча облікова система в Україні зорієнтована в основному на розрахунок податків і легальний відхід від них. Відповідно для виконання даної місії було наближено фінансовий облік до податкового. Але для того щоб підприємство ефективно функціонувало треба не лише фіксувати інформацію та розраховувати податки, треба вчитися вмільо аналізувати отриману інформацію та отримані дані направляти на стратегічні напрями розвитку підприємства. Саме тому в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства активно інтегруються облік, аналіз і контроль (рис. 1).

Враховуючи вищевикладене, окреслимо основні завдання, які виконує обліково-аналітичне забезпечення на підприємстві при забезпеченні економічної безпеки підприємства:

- забезпечення стійкого фінансово-економічного розвитку підприємства;
- визначення оптимальних критеріїв використання наявних ресурсів на підприємстві;
- забезпечення фінансової стійкості і подолання існуючих та можливих внутрішніх і зовнішніх загроз підприємства;
- забезпечення прийняття оптимальних управлінських рішень на основі аналітичної інформації, яка надається системою бухгалтерського обліку;
- забезпечення постійного контролю за здійсненням економічної безпеки підприємства як в цілому так і в частині бухгалтерського обліку.

Але як і будь-яка діяльність ведення обліку на підприємстві також може втілювати в собі певні ризики і загрози, які впливатимуть на стан економічної безпеки підприємства. Можна відокремити наступні основні джерела загроз економічної безпеки підприємства, які формуються в системі бухгалтерського обліку:

1. відсутність внутрішнього регулювання бухгалтерського обліку на підприємстві (наявність Положення про облікову політику, Наказу про облікову політику);
2. неефективне функціонування облікової системи (збір первинної інформації, формування облікових регістрів, зберігання та захист бухгалтерської інформації, формування та надання бухгалтерської звітності);
3. порушення вимог законодавства України;
4. відсутність кваліфікованого персоналу підприємства.

Всі ризики, які можуть виникнути при веденні

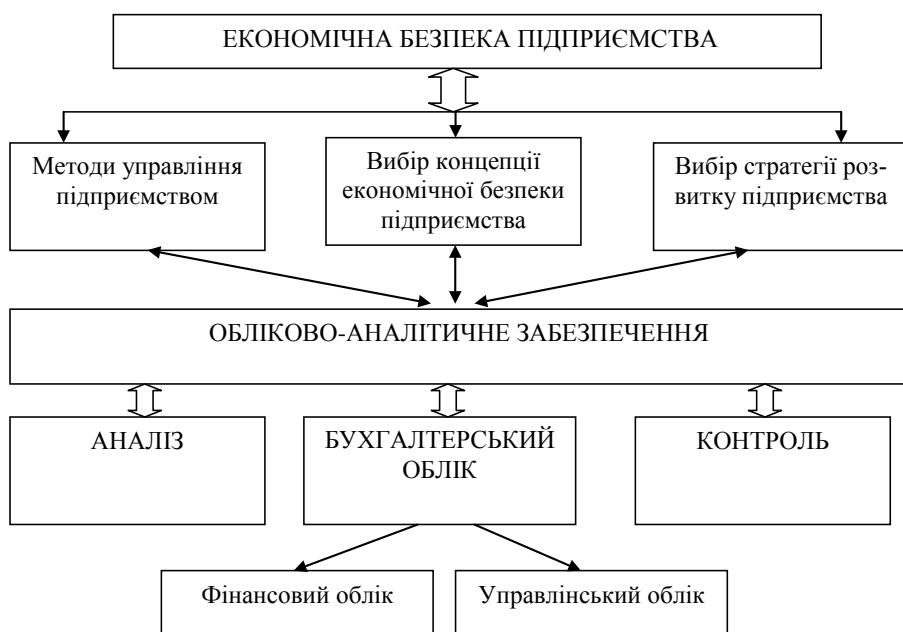

Рис. 1. Складові системи обліково-аналітичного забезпечення

бухгалтерського обліку, належать до управління. Тому необхідно розробити та провести ряд заходів з метою зниження можливих негативних впливів, які можуть виникнути внаслідок прийняття неефективного управлінського рішення. Саме тому ефективна організація бухгалтерського обліку дозволяє знизити загрози, які пов'язані з економічною безпекою підприємства.

Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві, в першу чергу, знаходять своє відображення в обліковій політиці підприємства. Ефективність сформованої облікової політики багато в чому залежить від чіткості сформованих та продуманих її складових, які відображають систему ведення бухгалтерського обліку, оподаткування та управління підприємством. Облікова політика має бути тим інструментом, який забезпечує оптимальну будову всіх облікових підсистем, що спрямовані на формування фінансової, податкової, управлінської інформації. Саме тому, на наш погляд, ефективно побудована облікова політика повинна будуватись із дотриманням таких основних принципів:

- достовірності (інформація будується на основі норм і положень, що закріплені в обраній обліковій політиці та відображається в облікових регістрах, фінансовій звітності, вона повинна бути повною, достовірною і неупередженою для всіх зацікавлених користувачів);
- достатньої інформативності (інформація, яка подається в обліку, повинна в повному обсязі відображати сутність господарських операцій);
- оптимальності (вибір таких методів і процедур, які забезпечують оптимальне використання наявних ресурсів на підприємстві);
- відповідності та нарахування доходів і витрат;
- оптимізації (забезпечення такої оптимальної системи оподаткування, яка була б обґрунтованою та відповідала особливостям діяльності кожного конкретного підприємства);
- результативності (орієнтація на досягнення поставлених стратегічних та тактичних цілей);
- страхування підприємства від небезпек і загроз втрати значної суми коштів (в першу чергу, це ризик неповернення дебіторської заборгованості, неефективний вибір методів оцінки і обліку практично всіх фінансових інструментів, інші аналогічні ситуації).

В якості одного з елементів економічної безпеки підприємства слід розглядати внутрішній контроль, який визначає законність, доцільність, ефективність фактів господарського життя будь-якого підприємства.

Внутрішній контроль є однією із функцій управління та являє собою систему постійного спостереження і перевірки роботи підприємства з метою надання оцінки щодо обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилень та несприятливих ситуацій, своєчасного інформування керівництва для прийняття рішень по усуненню, зниженню ризиків його діяльності та управління ними.

Під системою внутрішнього контролю слід розуміти сукупність організаційних заходів, методик та процедур, які направлені на забезпечення ефективної

діяльності підприємства, забезпечення збереження активів підприємства, виявлення виправлень, запобігання помилкам та пов'язане з ними викривлення інформації, а також своєчасна підготовка достовірної інформації.

Функції внутрішнього контролю взаємопов'язані із функціями управління. Внутрішній контроль здійснюється суб'єктами господарювання та є невід'ємною складовою механізму управління. Контроль забезпечує виконання наступні функції (рис. 2).

Процес контролю полягає у встановленні нормативів, виміру фактично досягнутих результатів та проведення корегувань у тих випадках, коли досягнуті результати суттєво різняться від запланованих.

Однією з важливих причин проведення контролю є те, що будь-яке підприємство повинно мати змогу фіксувати власні помилки та виправляти їх до того моменту, як вони призведуть до ситуації «crash» в діяльності підприємства в цілому. Співставляючи реально отримані результати із запланованими, керівництво підприємства може оцінити наявні позитивні та негативні результати діяльності. Отже, контроль дозволяє визначити, які саме напрями діяльності підприємства є найбільш ефективними та сприяють досягненню поставлених цілей підприємства. Окрім того здійснення постійного контролю забезпечує зниження ризиків ділової та фінансової діяльності підприємства.

Порядок здійснення контролю за господарськими операціями повинен бути закладений у сформованій обліковій політиці підприємства та залежить від того ким саме він буде здійснюватись.

- службою внутрішнього аудиту, якщо в організаційній структурі управління підприємством передбачено наявність служби внутрішнього аудиту;
- внутрішнім аудитором, якщо у штатному розкладі виділена посада внутрішнього аудитора;
- керівником підприємства або працівниками бухгалтерії – якщо у підприємства відсутні можливості організації внутрішнього аудиту.

Два перших варіанти передбачають обов'язкову розробку відповідного Положення про внутрішній аудит, в якому мають бути визначені такі основні елементи: мета і завдання внутрішнього аудиту, права та обов'язки контролерів, відповідальність, незалежність, контроль діяльності та аудиторська тайна. Це допоможе створити налагоджену систему, яка зможе забезпечити контроль за управлінськими, бухгалтерськими та фінансовими функціями суб'єкта господарювання.

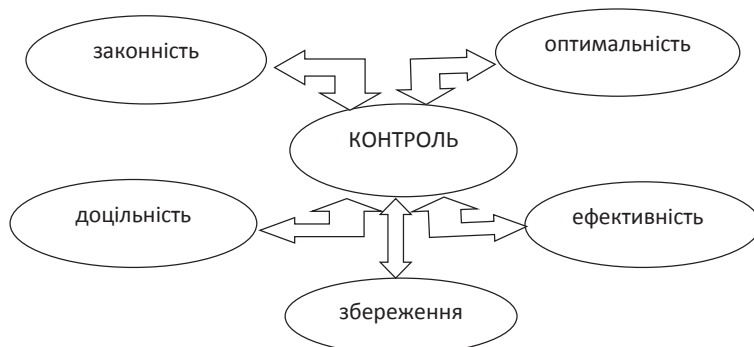

Рис. 2. Функції контролю у забезпеченні економічної безпеки підприємства

Якщо контроль буде проводитись керівником підприємства або працівниками бухгалтерії, то в даному випадку необхідно окреслити питання внутрішнього контролю в обліковій політиці підприємства. В даному документі необхідно визначити періодичність проведення внутрішнього контролю, процедури проведення перевірки і інвентаризації по кожній ділянці обліку. Окрім того слід розробити також форми внутрішньої управлінської звітності, яка складається за результатами проведення контролю.

Висновки. Чітко організована обліково-аналітична система підприємства дозволяє визначити проблеми та скорегувати діяльність підприєм-

ства до того моменту, доки ці проблеми переростуть у кризу і негативно вплинуть на економічну безпеку підприємства. Під економічною безпекою підприємства в даному випадку слід розуміти такий стан підприємства, який забезпечує захищеність його інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечує реалізацію місії, цілей та максимізацію прибутку і його стійкий розвиток.

Отже, від якості сформованої обліково-аналітичної системи залежить економічна безпека підприємства, яку в даному контексті слід розуміти як комплекс заходів, які направлені на збереження майна та інформації підприємства відповідно до сформованих цілей та принципів діяльності.

Список літератури:

1. Бондар М. Облікова-аналітична інформація в управлінні підприємницькою діяльністю / М. Бондар // Економічний аналіз: зб. наук. праць кафедри екон. аналізу ТНЕУ. – 2010. – № 6. – С. 13-16.
2. Боримська К.П. Бухгалтерський облік в системі забезпечення економічної безпеки підприємства: проблеми методології і організації / К.П. Боримська. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – 624 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 528 с.
4. Варналій З.С. Економічна безпека: [навч. посіб.] / З.С. Варналій. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
5. Гнілицька Л.В. Концептуалізація управлінського обліку як інформаційної основи економічної безпеки підприємства / Л.В. Гнілицька // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Вип. 2. – С. 185-192.
6. Гудзенко Н.М. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Н.М. Гудзенко, Т.Г. Китайчук // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2017. – № 3. – С. 125-134.
7. Чумаченко М. Свобода підприємництва та безпека економічної діяльності бізнесу / М. Чумаченко, Пушкар М. // Матеріали наук.-практ. конф. «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємства в конкурентному середовищі» (25-26 листопада 2010 р., м. Тернопіль) / Тернопільський національний економічний університет / М.С. Пушкар (заг. Ред.). Тернопіль, 2010. – 360 с.
8. Шалагін Д.А. Методологические основы формирования экономической безопасности предприятия / Д.А. Шалагін // Вестник Белорусского национального технического университета. – 2009. – № 1. – С. 98-102.
9. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия: [учеб. пособие] / В.В. Шлыков. – СПб.: «Алетейя», 1999. – 138 с.

Бондарчук Н.В., Васильева Л.М.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

РОЛЬ УЧЕТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Констатируется, что современные условия хозяйствования обуславливают предприятия формировать и обеспечивать эффективное функционирование системы экономической безопасности предприятия. Определено, что формирование концепции экономической безопасности является неотъемлемой составляющей общей стратегической концепции деятельности любого предприятия. Предложено под экономической безопасностью предприятия понимать такое состояние предприятия, которое обеспечивает защищенность его интересов от внутренних и внешних угроз и обеспечивает реализацию миссии, целей и максимизацию прибыли и устойчивое развитие. Экономическую безопасность предприятия обеспечивает эффективное функционирование учетно-аналитической системы предприятия, которое помогает определять риски и угрозы в деятельности предприятия, его проблемы и скорректировать деятельность предприятия до того момента пока эти проблемы перерастут в кризисную ситуацию и негативно повлияют на экономическую безопасность предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, бухгалтерский учет, внутренний контроль, учетная политика предприятия.

Bondarchuk N.V., Vasiljeva L.M.

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economsc University

ACCOUNTING ROLE IN PROMOTING ECONOMIC SECURITY

Summary

It was ascertained that modern economic conditions stipulate enterprises to form and ensure the effective functioning of the enterprise's economic security system. It was determined, that now the formation of the concept of economic security is an integral part of the overall strategic concept for any company. It was offered, that the economic security of the enterprise is a state enterprise that provides protection of his interests against internal and external threats and ensures the implementation of the mission goals and the maximization of profit and sustainability. It was defined, that effective accounting and analytical systems company provides economic security. It helps identify risks and threats to the company, its problems and correct the activities of the company until such time as these problems develop into a crisis situation and negatively affect economic security.

Keywords: economic security, accounting, internal control, accounting policy enterprise.